

RINKIMĖS APLINKAI DRAUGIŠKAS AUGINIMO TERPĖS

Patarimai sodininkams mėgėjams

Kasmet išgaunama apie apie 24 mln. tonų durpių, iš kurių apie 83 % iškasama Europoje, tad mūsų žemynas yra pagrindinis durpių gavybos regionas pasaulyje. Europoje intensyviai prekiaujama profesionaliajai bei mėgėjiškai sodininkystei sukurtomis auginimo terpėmis, kurių sudėtyje vyrauja durpės. Didžioji auginimo terpėms tinkamų (aukštapelkinių) durpių dalis yra išgaunama Baltijos šalyse. Visgi, pastaruoju metu rinkoje atsiranda naujos kartos auginimo terpių – birių medžiagų mišinių be durpių arba su sumažintu durpių kiekiu.

Durpių pramonė, kaip ir intensyvus ūkininkavimas nusausintuose durpiniuose dirvožemiuose, neigiamai veikia aplinką, ypač biologinę įvairovę, klimato stabilumą, paviršinio vandens kokybę ir kt.

Vykstant diskusijoms apie klimato kaitą svarbu spręsti durpių gavybos ir jų naudojimo metu išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) problemą. Šios dujos išmetamos daugiausia anglies dioksido (CO₂) pavidalu:

- deginant energetines durpes;
- skaidantis (mineralizuojantis) durpėms sodininkystės sektoriuje;
- skaidantis (mineralizuojantis) išsausėjusioms durpėms gavybos laukuose (lokaliai).

Klimato kaitos ir durpių žaliavų trūkumo netolimoje ateityje problemas, susijusias su durpių pramone ir sodininkyste, būtina spręsti pasitelkiant **naujos kartos tvarias auginimo terpes be durpių arba su sumažintu durpių kiekiu jose.**

Auginimo terpė – vienas komponentas ar kelių jų mišinys, kuriame sėklos gali sudygti, o augalai – įsišaknyti, augti ir derėti, aprūpinami reikalingomis maisto medžiagomis, drėgme bei oru.

Auginimo terpių paskirtis – sudaryti palankias sąlygas augalams augti, efektyviai įsisavinti maisto medžiagas, užtikrinančias augalų augimą, atsparumą ligoms, produktyvumą bei produktų kokybines savybes.

Auginimo terpės yra naudojamos tiek profesionalioje, tiek ir mėgėjiškoje sodininkystėje.

TRADICINĖS AUGINIMO TERPĖS SU DURPĖMIS

Geras drėgmės ir mineralinių trąšų sulaikymas.

Durpės puikiai sugeria vandenį ir padeda užtikrinti nuolatinę drėgmę augalų šaknims. Aukštapelkių durpės yra ilgaplaušės, todėl jose ilgiau išlieka įterptos mineralinės trąšos.

Gera aeracija. Durpės pasižymi dideliu poringumu, todėl gerai aeruoja (aprūpina oru) dirvožemį. Tai leidžia šaknims lengviau kvėpuoti ir skatina sveikų augalų vystymąsi.

Lengvai koreguojamas pH. Aukštapelkių kimininėms durpėms būdinga rūgšti reakcija (pH – 2,8–4,5). Auginimo terpėms naudojamos durpės dažnai apdorojamos šarminiais priedais, kad būtų pasiektas neutralus pH (5,5–6,5), kuris yra tinkamas daugeliui augalų.

Švari ir saugi žaliava – be piktžolių sėklų ir patogenų.

Suderinamumas. Durpės yra lengvai suderinamos su kitais auginimo terpių komponentais, pvz., perlitu, vermikulitu, smėliu, medienos plaušais, mineralinėmis trąšomis ir kt.

Prieinamumas ir kaina. Durpynais turtinguose regionuose durpių gavyba palyginus nesudėtinga ir nebrangi.

Durpių išteklių ribotumas. Durpės formuojasi labai lėtai (vos 1 mm per metus), tad tiek Lietuvos, tiek ir pasauliniai durpių ištekliai yra riboti.

Biologinės įvairovės nykimas. Prarandamos unikalios pelkių ekosistemos su vertingomis gamtinėmis buveinėmis, specializuotomis, retomis ir saugomomis augalų, gyvūnų bei grybų rūšimis.

Klimato kaitos skatinimas. Skaidantis sausoms durpėms durpių kasimo plotuose ir durpių naudojimo vietose į atmosferą išskiria ŠESD, ypač anglies dioksidas (CO₂) ir azoto oksidai (NO_x).

Pažeidžiamas hidrologinis režimas ne tik kasybos plotuose, bet ir aplinkinėse teritorijose. Nepažeisti durpynai veikia kaip natūralūs vandens rezervuarai, sulaikantys vandenį ir reguliuojantys vandens režimą aplinkinėse teritorijose. Nusausinus durpynus mažėja aplinkos atsparumas potvyniams ir sausroms, didėja gamtos gaisrų tikimybė.

Maisto medžiagų trūkumas žaliavoje.

Aukštapelkių (kimininėse) durpėse mažai natūralių maisto medžiagų, kurias gali įsisavinti augalai.

Perdžiūvusią durpių žaliavą yra sunku sudrėkinti.

***Durpės** – drėgnoje bedeguonėje aplinkoje iš apmirusių augalų likučių susidaręs nuosėdinės kilmės produktas, kuriame negyva organinė medžiaga sudaro ne mažiau kaip 30 % sausos masės. Tai natūrali organinės kilmės naudingoji iškasena.*

***Durpių pakaitalai** arba **alternatyvos** – medžiagos, kurios gali būti naudojamos vietoje durpių sodininkystėje, žemės ūkyje ir kituose susijusiuose veiklos sektoriuose. Dauguma jų yra draugiškesnės aplinkai, nes sukelia mažiau aplinkosaugos problemų nei durpių naudojimas.*

NAUJOS KARTOS AUGINIMO TERPĖS BE DURPIŲ arba SU SUMAŽINTU DURPIŲ KIEKIU JOSE

Pagrindiniai durpių pakaitalai:

Žaliasis kompostas iš žaliųjų atliekų (sumedėjusių ir lapinių medžiagų bei žolės, daugiausia iš parkų, sodų ir kitų želdinių).

Sliekų biohumusas (vermikompostas). Aplinkos temperatūroje sliekų ir mikroorganizmų perdirbtos organinės atliekos.

Kompostuota žievė. Kompostas iš susmulkintos žievės (dažniausiai iš spygliuočių medienos).

Medienos pluoštas iš spygliuočių medienos (daugiausia eglės ir pušies), gaunamas termomechaniniu būdu iš medžio drožlių.

Kokoso pluoštas. Kokoso perdirbimo šalutiniai produktai.

Mineraliniai komponentai: perlitas, vermikulitas, pūstas arba natūralus molis, smėlis, lava, pemza, mineralinė vata ir kt.

Kiminių biomasė, užauginta kultūrinės kilmės kiminių auginimo laukuose (pelkininkystė).

Kitos alternatyvos:

Biomasė: nendrių, švendrų, drambliažolių, kukurūzų pluoštas, kakavos, ryžių, grikių lukštai, jūros žolės, vyno ar cukraus pramonės (pvz., cukranendrių išspaudos) atliekos. Šie produktai gali būti naudojami daugiausia kompostuoti ir (arba) perdirbti (pvz., bioanglis).

Mineralinės trąšos, kalkės, pelenai, biologiniai priedai ir kt.

Durpių pakaitalų svarba:

- **Aplinkosauga.** Biologinės įvairovės, durpių išteklių, globalaus klimato ir vandenų kokybės apsauga.
- **Atliekų mažinimas.** Daugelis durpių pakaitalų, pvz., perdirbtos medžiagos ir kompostas, padeda sumažinti pramoninių arba buitinių atliekų kiekį ir skatina žiedinę ekonomiką.
- **Dirvožemio gerinimas.** Daugelis durpių pakaitalų yra pagaminti iš biologinės kilmės medžiagų, pvz., komposto, kokoso plaušo ar medžio žievės. Šie pakaitalai gali praturtinti dirvožemį ir pagerinti jo struktūrą, tuo pačiu ir augalų augimo sąlygas.
- **Socialinė ir ekonominė nauda.** Naudojant vietinius durpių pakaitalus skatinama vietos ekonomika, kuriamos darbo vietos perdirbimo ir gamybos sektoriuose.
- **Tvarios praktikos skatinimas.** Durpių pakaitalai skatina tvarias ir ekologiškas sodininkystės praktikas, kurios prisideda prie aplinkos apsaugos ir žmonių sveikatos.

KAIP GALIME MAŽINTI DURPIŲ NAUDOJIMĄ SAVO APLINKOJE?

Mes galime:

- Prekybos vietose teirautis ne grynų durpių (100 %), o auginimo terpių, kurių sudėtyje nėra durpių arba jų kiekis yra sumažintas (20–50 %).
- Išmokti tinkamai kompostuoti organines buitines ir sodo atliekas arba įsigyti jau pagaminto komposto.
- Pagerinti dirvožemio struktūrą ir palaikyti jo derlingumą taikydami sėjomainą su žaliosiomis trąšomis.
- Rūgščiose dirvose augančius augalus (šilauoges, rododendrus) mulčiuoti pušų žieve ar spygliais.
- Orchidinius augalus sodinti į specialiai jiems sukurtas auginimo terpes iš žievės gabalėlių, vulkaninės uolienos ir vermikulito.
- Durpinius daiginimo puodelius pakeisti pagamintais iš perdirbto popieriaus arba specialiai apdoroto džiovinto galvijų mėšlo. Galime naudoti ir daugkartines plastikines daiginimo paletes.
- Patys pasigaminti reikalingas auginimo terpes.

Pasigaminkime auginimo terpes patys:

Ruošdami mišinius augalams (ypač kambariniams) patys galime rinktis sudėtinius komponentus ir pasiekti geriausią rezultatą mažiausiomis sąnaudomis.

Svarbu žinoti auginamų augalų poreikius:

- drėgmė,
- šaknų aprūpinimas deguonimi,
- auginimo terpės rūgštingumas (pH),
- maisto medžiagos.

Atsižvelgdami į augalų poreikius galime parinkti tinkamiausius organinės ir neorganinės kilmės komponentus:

- dirvožemis,
- kompostas ir (arba) sliukų biohumusas – vermikompostas (trąša, dirvos biologiniam aktyvumui gerinti),
- pelenai, mineralinės trąšos,
- medžio žievė, kankorėžiai, spygliai (mulčias),
- kompostuotos pjuvenos ir medžio drožlės,
- kokosų produktai (poringumui, vandens sugėrimui gerinti),
- smėlis arba keramzitas (drenažui gerinti),
- perlitas, vermikulitas arba gelio kristalai (nuolatinei drėgmei palaikyti, aeracinėms savybėms gerinti) ir kt.
- durpės (ypatingais atvejais, pageidautina minimalus kiekis).

Leidiny parengtas įgyvendinant projektą „Pelkių atkūrimo skatinimas darant poveikį teisėkūrai, didinant visuomenės sąmoningumą ir įtraukti, siekiant šalies ŠESD emisijų sumažinimo“ (PELKĖS KLIMATUI). Projektas finansuojamas Klimato kaitos programos lėšomis, kurių administruoja Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra.